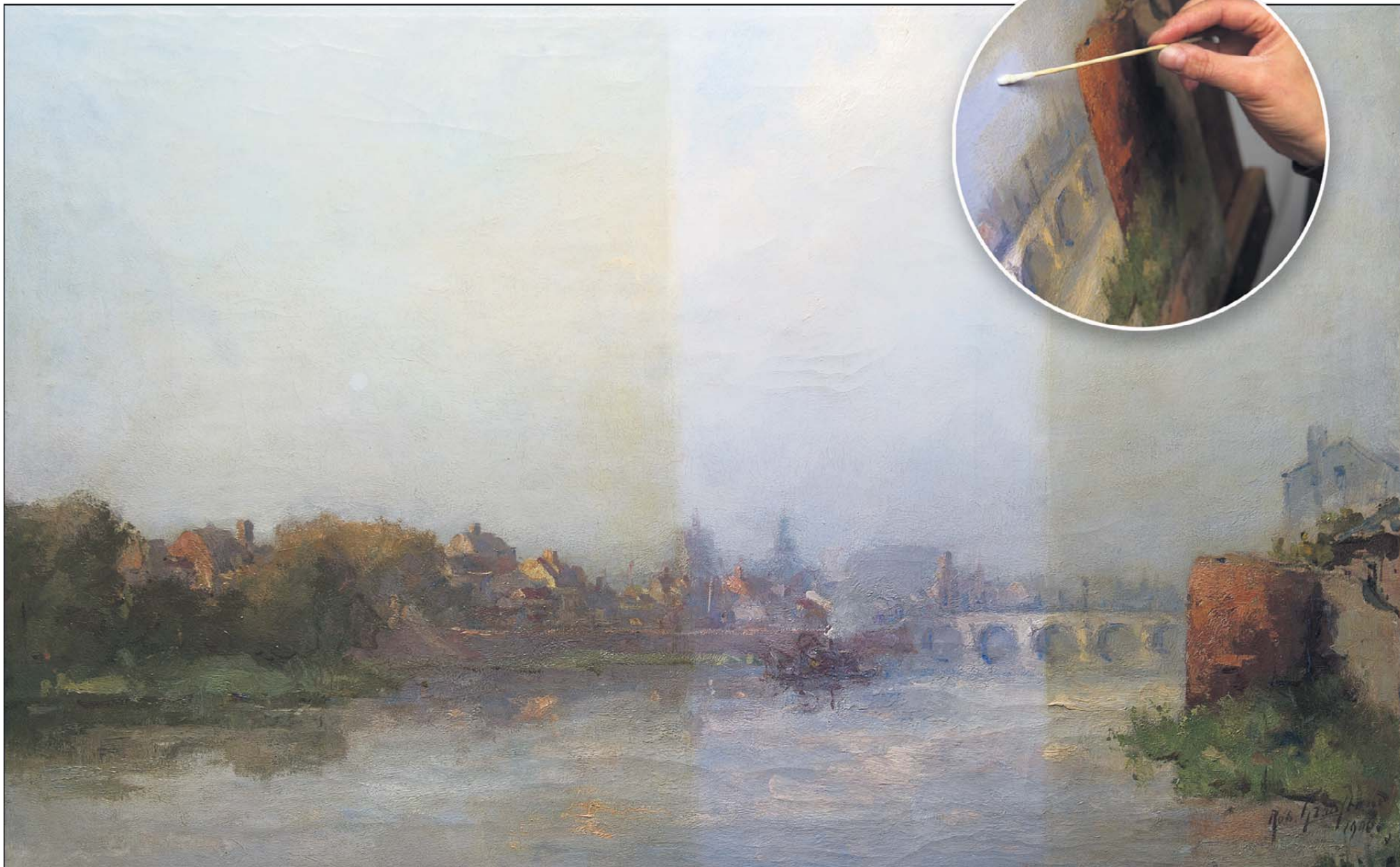

GRAAFLAND

Maart dit jaar. Van het schilderij is alvast een strook schoongemaakt waardoor het opmerkelijke kleurverschil duidelijk wordt.

Mei. Het schilderij blijkt veel lichter dan verwacht, met allerlei blauw- en paartinten die domineren.

foto's Johannes Timmermans, Loraine Bodewes, archief MGL

Lila surprise van de Limburgse Monet

Een vondst. Kunsthandelaar Rob van Rijn traceerde een zeldzaam schilderij van Robert Graafland. De afgelopen maanden onderging het doek uit 1906 een metamorfose. Het geelbruine herfsttafereel bleek een paarsblauwe zomer-impressie van de 'Mestreechse Monet'.

door **Vikkie Bartholomeus**

1997

In een ooghoek ziet hij het hangen, en op slag is hij gefascineerd. Wat een verbluffend stadsgezicht! Wat een lichtval, een sfeer! Het schilderij heeft „rimpeltjes gekregen als een oud mens“, maar de craquelé doet niets af aan de kracht van het tafereel: een slaperig provinciestadje op een nevelige herfstochtend. Signatuur: Rob. Graafland. Een „adrenalineflow“ golft door het lijf van kunsthandelaar Rob van Rijn. Wauw. Hij is voor de aankoop van een ander kunstwerk bij een weduwe in Amstelveen, als hij het Maastrichtse stadsgezicht van Robert Archibald Graafland uit 1906 boven de bank ziet hangen. Maar de weduwe is duidelijk: het is niet te koop. Ze heeft het geërfd van haar ouders; haar vader was een Maastrichtse industrieel met een omvangrijke kunstcollectie. Het schilderij is een persoonlijke herinnering aan haar „Mestreech“.

2012

Vijftien jaar later krijgt Rob van Rijn een telefoontje. „Het is zo ver.“ De vrouw is inmiddels 92, is bewust bezig met haar nalatenschap. Ze weet: haar 'Amstelveense' kinderen doet ze geen plezier met een Maastrichtse stadsgezicht van Graafland. „Het werk van

deze man is vrij schaars. Je moet voorkomen dat het op het Waterlooplein of de lommerd in Amsterdam terecht komt.“ Het schilderij is inmiddels een stuk vuiler geworden. „Een behoorlijke bruine jongen, maar wel wat blonder dan ik dacht.“ De onderhandeling start.

NOVEMBER 2013

Van Rijn reist nogmaals naar Amstelveen en doet een bod. „Dat jongensachtige gevoel van op jacht gaan en buit krijgen vind ik heerlijk. Zeker bij zoiets moois. Ik stond echt te likkebaarden.“ Vrij snel wordt de deal gesloten; in januari haalt hij het schilderij op. „Het was

echt een kick. Dat gevoel: nu is het van mij.“

FEBRUARI 2014

Midden in de lucht van olieverf zit een ovaal vlekje. Een vingerafdruk. Rob van Rijn kon het niet laten: hij heeft met een beetje speeksel wat vuil van het schilderij weggehaald om de ware kleur bloot te leggen. Een oude truc onder kunstkenner. Hij is ervan overtuigd: het schilderij zal een metamorfose ondergaan als het gerestaureerd wordt. „Het is niet voorspelbaar welke kleuren hier precies uit komen, maar ik voorvoel dat die lucht zo lichtblauw wordt als lucht maar kan

zijn.“ Steeds meer raakt hij ervan overtuigd dat hij iets uitzonderlijks in handen heeft. Stadsgezichten van Graafland zijn zeldzaam. Dit werk is geheel onbekend, nooit tentoongesteld en al tijden buiten Limburg. „Ik vind het een absolute top in het oeuvre van Rob Graafland en daarmee ook in de Maastrichtse en Limburgse school.“ Dit schilderij gaat hij niet snel oplapen en doorverkopen. „Dit verdient extra aandacht. Het is geen straf om hier een hele tijd tegenaan te moeten kijken.“

MAART 2014

Met een wattenstaafje bewerkt Mar-

tine Driessen minutieus het gecraqueleerde oppervlak van tachtig bij één meter twintig. Voorzichtig verwijderd ze vuil, lagen vergeeld vernis. Samen met haar vader Peter Driessen runt ze een restauratieatelier in Maastricht; een familiebedrijf dat van generatie op generatie is overgegaan. Zo authentiek mogelijk proberen ze te restaureren, zoals de schilder het ooit heeft bedoeld. Op het raakvlak tussen ambacht en wetenschap, tussen penseel en chemicaliën. Het schoonmaken van de Graafland voelt als het langzaam uitpakken van een cadeautje. Martine Driessen: „Het is heerlijk om te

doen. De lichttoetsen komen veel sterker naar voren. Die witte stoom uit het baggerschip was geel. De punten rode kraplak, kobaltblauw, dat soort accenten maakt het krachtig. Je ziet ook dat nu de oorspronkelijke kleuren weer naar voren komen, de dieptewerking veel interessanter wordt.“ Talloze Graaflands hebben ze bij Driessen al in hun handen gehad; dit is een speciale. Al was het alleen al omdat ze van Graafland bruingele tinten gewend zijn. „Het is een prachtig schilderij met een mooi sfeerbeeld in goede staat. En het is afwijkend van zijn oeuvre.“ Rob van Rijn is enthousiast over de

eerste resultaten van de restauratie. De nevelige herfstochtend blijkt eerder een lila nazomermiddag te zijn. „Ik wist dat het doek vuil was, maar de kleuren die nu tevoorschijn komen had ik niet verwacht: de lucht is niet gewoon blauw, maar paarsblauw! Het hele doek zal die paarsblauwe kleuren gaan krijgen. Daarmee krijgt het doek nog meer verwantschap met het werk van de grote Franse impressionisten. Een 'Mestreechse Monet' zo gezegd.“ Het craquelé wordt zo veel mogelijk geëgaliseerd. Martine Driessen: „Zodat het er voor het oog weer rustig uitziet.“ Het doek wordt los-

gemaakt en opnieuw opgespannen; het houten spanraam voorzichtig vervangen. Met de vinger-top vol speeksel is Martine Driessen minder blij. „Daar zitten allerlei enzymen in die hun uitwerking kunnen hebben op de verf.“ Een paar weken is ze bezig om vierkante centimeter voor vierkante centimeter te veroveren, met een nieuwe vernislaag als finishing touch.

MEI 2014

„Hoe meer je er naar kijkt, hoe meer je ervan gaat houden.“ Rob van Rijn komt superlatieven tekort. „Het is een schilderij dat groeit; het heeft zo'n onvoorstelba-

re subtiliteit. Als je ziet hoe hij dat landschap heeft opgenomen. Die waterkant: zo moeilijk om dat perspectiefisch goed te doen. Deze man heeft atmosfeer, licht weten te vangen op zo'n sensibele wijze. Dat raakt. Je waant je gewoon in 1906.“ De restauratie is gereed, het schilderij is door een gespecialiseerde lijstenmaker in Den Bosch ingelijst. Ook Martine Driessen is tevreden. Alleen een vouw bovenin, ontstaan door het doordrukken van het oude spanraam, heeft ze maar voor de helft weg kunnen werken. „Maar je kunt ook zeggen: het hoort bij het schilderij. Nu is het nog helemaal origineel en dat is wat we wilden.“

Wat er nu mee gaat gebeuren? Van Rijn weet het nog niet helemaal. In elk geval is het voorlopig niet voor publiek te zien; pas in het najaar of rond de Tefaf van 2015 komt er een expositie. En natuurlijk: hij is kunstliefhebber maar vooral handelaar. Hoe verrukt hij ook van het schilderij is, het blijft handelswaar. Een prijs heeft hij al in gedachte, maar wil hij niet noemen. „Denk in de richting van een autobeltje. En dan wel eentje met leren bekleding en airco.“ Hij zucht. „Het is misschien wel het allermooiste werk uit de Limburgse school dat ik ooit heb gezien. Ik wilde dit schilderij absoluut niet verwanselen. Nu kan het weer 108 jaar mee.“

Robert Graafland

Jonkheer Robert Archibald Graafland,

Het moeten paradijselijke sessies zijn geweest, in de Italiaanse tuin van Robert Graafland (1875-1940) in Sint Pieter. Kunstenaars, musici en andere types van uitzonderlijk pluimage verzamelden zich in de buitenlucht om hartstochtelijk te discussiëren, te schilderen, te dichten. De tuin van Graafland is in veel van diens schilderijen terug te vinden. Ook leerlingen van zijn Zondagsschilderschool werkten er veelvuldig. Graafland, die zelf in Amsterdam aan de Rijksacademie voor Beeldende Kunsten

had gestudeerd, was een gepassioneerde docent. Hij startte aan de Stadsteekenschool in Maastricht, en nam later de meest getalenteerde leerlingen als Edmond Bellefroid, Jenri Jonas, Charles Vos, Mathieu en Henry Kemp persoonlijk onder zijn hoede. Graafland was zeer succesvol; hij was in 1910 de eerste voorzitter van de Limburgse Kunstkring en exposeerde dat jaar in het Stedelijk Museum in Amsterdam, samen met Piet Mondriaan en Jan Sluijters. Het uitbreken van de Eerste We-

nestor van de Limburgse School

reldoorlog was een omslagpunt. Veel van zijn investeringen werden waardeloos; hij leed aan depressies. Schilderen lukte niet meer. In 1933 bereikte zijn geestestoestand een dieptepunt en schoot hij zichzelf door het hoofd. Hij overleefde, maar raakte blind aan één oog, belandde in de psychiatrie. Vreemd genoeg leek hij enige tijd later genezen: hij begon weer met schilderen. Zelf vertelde hij dat het horen van de Schöpfung van Haydn hem het penseel weer had doen oppakken.

Graafland is als nestor van de Limburgse School vooral bekend van zijn portretten, vaak met de Italiaanse tuin als decor, in een door hemzelf ontwikkelde stijl: het romantisch impressionisme. Het belangrijkste portret in zijn leven schilderde hij niet, maar tekende hij. Tijdens een reis door Amerika moest hij een bezoek aan een primitieve indianenstam bijna met de dood bekopen. Hij ontkwam ternauwernood, door vliegenschets van het indrukwekkende schets van het opperhoofd te maken.

Martine Driessen